

Η προδοσία της μεταμέλειας και η σωτηρία της μετάνοιας

Ορθοδοξία / Θεολογία

Βασίλειος Γκρίλλας, Θεολόγος, ΜΑ Θεολογίας

«Τότε ιδών Ιούδας ο παραδιδούς αυτόν ότι κατεκρίθη, μεταμεληθείς απέστρεψε τα τριάκοντα αργύρια τοις αρχιερεύσι και πρεσβυτέροις λέγων· Ἦμαρτον παραδούς αίμα αθών. οι δε είπον· Τι προς ημάς; συ όψει. και ρίψας τα αργύρια εν τω ναώ ανεχώρησε, και απελθών απήγγατο» [1].

Συχνά, στην ανθρώπινη λογική, παράγεται μια μη υγιής ταύτιση της μεταμέλειας με την μετάνοια. Η σύγχυση των καταστάσεων που βιώνει ο σύγχρονος άνθρωπος, γεννά σύγχυση στην κατανόηση και στην θεώρηση της θεολογικής σκέψης [2]. Τούτο είναι σαφές, αν αναλογιστεί κάποιος πως ανάμεσα στην θεολογική θεωρία και στο θεολογικό βίωμα, η απόσταση είναι μεγάλη. Έτσι, σε επίπεδο κακής θεολογικής βιωματικής λειτουργίας η μεταμέλεια ταυτίζεται με την μετάνοια [3].

Η μεταμέλεια [4] συνίσταται στην συναισθηματική αναγνώριση του σφάλματος, που πηγάζει στο έδαφος μιας υποκειμενικής προσοικείωσης του υποκειμενικού ως αντικειμενικού και μάλιστα με την ψευδαίσθηση, ότι τούτο επιφέρει την αποκατάσταση στην οδό της σωτηρίας. Το απολύτως βέβαιο είναι ότι, η μεταμέλεια αποτελεί κατάσταση από παράγοντες έξω από την διάθεση του προδότη και κυρίως λόγω της κατακρίσεως που εμφανώς ή αφανώς, αμέσως ή εμμέσως παρουσιάζεται από εξωγενείς παράγοντες ή από τύψεις συνειδήσεως [5]. Ουσιαστικά έτσι η μεταμέλεια αποτελεί μια εγωκεντρική κατάσταση, που καθηλώνει το παρά φύσιν της πτώσεως της ανθρώπινης φύσης, σε ένα πάρα φύσιν

διάρκειας, με σταθερή απόκλιση από την σωτήρια οδό των προτυπώσεων της Παλαιάς διαθήκης και των διατυπώσεων της Ευαγγελικής διδασκαλίας [6]. Με απλούστερο τρόπο, η μεταμέλεια αποτελεί την φαινομενική στροφή στην βελτίωση, αλλά ουσιαστικά δεν παύει να αποτελεί την διαρκή εμμονή στην αυτεξούσια κίνηση προς το κακό [7].

Η μετάνοια αποτελεί την μεταστροφή του νου σε έναν διαρκή προσανατολισμό αλλαγής της ίδιας της ανθρώπινης ύπαρξης και της συμπεριφοράς της ανθρώπινης φύσης προς την θέωση και την κατά Θεόν τελείωση [8]. Στην μετάνοια το ανθρώπινο πρόσωπο, ξεφεύγοντας από την εγωκεντρική ατομικότητα, απαλλάσσεται από την ανεπάρκεια μιας αρρωστημένης ατομικής αυτοτέλειας και προσανατολίζεται στην προσωπική σχέση με τον Θεό, βιώνοντας αρχικά δια του πλησίον --που αποτελεί εικόνα Θεού --την μετοχή στις άκτιστες θείες ενέργειες και επιπρόσθετα στην μετά του Θεού Κοινωνία [9]. Έτσι, η μετάνοια γίνεται θεραπευτική διαδικασία, απαλλαγμένη από το σχολαστικό πνεύμα μιας θεώρησης, που καταλύει την σύναξη των αδελφών επί το αυτό [10], διασαλεύοντας το στόχο του «ίνα πάντες εν ώσιν» [11].

Στην μετάνοια, μέσω της αυτογνωσία, ο άνθρωπος φθάνει στην κάθαρση. Η επίγνωση της αμαρτίας στον άνθρωπο τον φέρνει σε κατάσταση κατάγνωσης [12], δηλ. αυτοαναγνώρισης του λάθους της αμαρτίας και τον οδηγεί στην αυτοκατηγορία για την απόκλισή του από την πορεία της καθ' ομοίωσιν θεώσεως [13]. Έτσι, παράγεται συντριβή καρδιάς και αποκαθίσταται φυσικά και αβίαστα η κατά Θεόν πρόοδος της ανθρώπινης φύσης του προσώπου [14]. Το φάρμακο έτσι της αμαρτίας, είναι η ίδια η κατάγνωση των προσωπικών λαθών, στο όποιο επίπεδο και αν αυτά συντελούνται [15]. Με δεδομένα τούτα τα χαρακτηριστικά, η μετάνοια νοηματοδοτείται στην ουσιαστική διάσταση της, ως η επάνοδος από το παρά φύση στο κατά φύση της κατά Θεόν τελειώσεως. Είναι δηλαδή η ουσιαστική πορεία από το κατ' εικόνα στο καθ' ομοίωση [16].

1. Ματθ. 27,3-5

2. Κων/νου Σκουτέρη, Η έννοια των όρων «Θεολογία», «Θεολογείν», «Θεολόγος» εν τη διδασκαλία των Ελλήνων Πατέρων και Εκκλησιαστικών Συγγραφέων μέχρι των Καππαδοκών, Αθήναι 1972, σελ. 164-166.

3. Ν. Ματσούκα, Ορθοδοξία και αίρεση στους Εκκλησιαστικούς Συγγραφείς του Δ', Ε', ΣΤ' αιώνα, Εκδ. Π. Πουρναρά, Θεσ/νίκη 21992, σελ. 239-249.

4. Γ. Μπαμπινιώτη, Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας, με σχόλια για

την σωστή χρήση των λέξεων, Κέντρο φιλολογίας, Αθήνα 1998.

5. Ματθ. 27,3:«ιδὼν Ἰούδας ὁ παραδιδούς αὐτὸν ὅτι κατεκρίθη».

6. Ν. Ματσούκα, Ο Λόγος του Θεού κατά την Παράδοσιν, Ανάτυπον εκ του περιοδικού «Γρηγόριος ο Παλαμάς», ,Θεσ/νίκη, 1964, σελ.4.

7. Κων/νου Παπαπέτρου, Η Ιδιοτροπία ως πρόβλημα οντολογικής Ηθικής, Συμβολή εις την μελέτη της σχέσεως μεταξύ της καθολικότητος του προσώπου και των εξ' αυτής ατομικών αποκλίσεων, Αθήναι, 1973, σελ. 10 και εξ.

8. Βασιλείου Λ. Κώστιτς , Ιερομονάχου, Το πρόβλημα της Σωτηρίας κατά την διδασκαλία του Αγίου και Μεγάλου Βασιλείου, (δ.δ.), Εν Αθήναις 1936, σελ. 113-115.

9. Χ. Γιανναράς, Η ελευθερία του ήθους, σελ. 59

10. Νίκος Ματσούκας, Δογματική και Συμβολική θεολογία Β' Έκθεση της Ορθοδόξου πίστεως σε αντιπαράθεση με την δυτική χριστιανοσύνη , Εκδ. Π. Πουρνάρα, Θεσ/ν'ικη 2003, σελ. 493.

11. Ιω.17,21.

12. Σπ. Κυριαζόπουλου, Προλεγόμενα εις την ερώτησιν περί Θεού, (δ.δ.), Εκδ. Γρηγόρη, Αθήνα 200, σελ. 14.

13. Χρυσόστομος, Εις την Α' Κορινθίους 28, 2..

14. Μ. Βασιλείου εις τον Ησαΐα, 1, 34.

15. Χρυσόστομος, εις την προς Εβραίους επιστολή 9, 4.

16. Ν. Μητσοπούλου, Θέματα Ορθοδόξου Δογματικής Θεολογίας, Πανεπιστημιακαί Παραδόσεις Δογματικής, Αθήναι, 1983, (ανατύπωση 2003), σελ 208-215

[page_end]

Το Ευαγγέλιο, θέτει αυτές τις σκέψεις σε πολλές περιπτώσεις με κύρια την παρουσία του Ιούδα. Ο Ιούδας εκφράζει και αποτελεί την απόλυτη διαφορά ανάμεσα στην μεταμέλεια και την μετάνοια. Η στάση του δυστυχώς, εδράζεται σε έδαφος συναισθηματικό και όχι σε έδαφος λόγου. Και αυτό είναι ακόμα ένα λάθος, γιατί ο μαθητής του Λόγου έρχεται σε κατάσταση παραλογισμού. Η επιλογή του Ιούδα στο έργο του σκότους συναισθηματικά, δεν είναι εμπρόθετη και δεν νοείται ως πλήρως ενσυνείδητη και άρα πλήρως ηθελημένη. Οι άνθρωποι συχνά αγαπούν το σκοτάδι στον ίδιο ακριβώς χρόνο που διατηρούν σχέση με το φώς. Ένα τέτοιο ευαγγελικό παράδειγμα είναι ο Ιούδας. Διατηρεί σχέση με το φώς, αλλά συναισθηματικά στρέφεται στο σκοτάδι. Έτσι βιώνει την κρίση του σκότους με αποστροφή κάθε αγαθού έργου και υιοθετεί έργα πονηρά όπως η φιλαργυρία και η προδοσία [17].

Σήμερα, άνθρωποι, ως ο αρχέτυπος Ιούδας, εντοπίζονται σε κάθε εκδήλωση ζωής. Η φιλαργυρία εκδηλώνεται με την προσκόλληση του ανθρώπου στα υλικά αγαθά, με κύριο αυτών στοιχείο το χρήμα ή την κάθε ατομική επιτυχία, ενώ η προδοσία παραμένει στην ακεραιότητα της ίδια, ως η έκθεση του πλησίον υπέρ του ιδίου οφέλους του προδότη. Αυτά τα φαινόμενα αντικρίζουμε στην κοινωνική δομή της εποχής μας και αποτελούν τα πονηρά έργα, που γενούν τα αίτια της πνευματικής και υλικής φτώχειας και των συμπεριφορών διαταραχών του ανθρώπου. Δυστυχώς αυτά τα φαινόμενα υπάρχουν και στο χώρο της Θεολογίας και της Εκκλησίας [18].

Ευτυχώς, ο Χριστός μας προετοίμασε για τούτη την κατάσταση. Λίγες ώρες μετά την παράδοση των Αχράντων Μυστηρίων και σε εκείνη την πρώτη για την Εκκλησία Αγία Τράπεζα του Μυστικού Δείπνου, η πρώτη φράση που ξεστομίζει το άγιο στόμα του Κυρίου μετά το «Λάβετε φάγετε·» [19] και το «Πίετε εξ αυτού πάντες »[20], είναι φράση που φέρνει δάκρυα σε αυτόν που έχει ακόμα συνείδηση αγάπης μέσα του. Λέει αμέσως μετά την παράδοση των Μυστηρίων και χωρίς να παρεμβάλει τίποτε άλλο: «ιδού η χειρ του παραδιδόντος με μετ' εμού επί της τραπέζης »[21]. Κατ' αυτόν τον τρόπο καταλήγει στην τραγική αποκάλυψη του κάθε προδότη Του, που βιώνει το «πλην ουαί τω ανθρώπω εκείνω δι' ου παραδίδοται» [22]. Το αποτέλεσμα αυτής της αποκάλυψης, δηλώνεται χαρακτηριστικά στην αντίδραση των Μαθητών μπροστά στην κατάδειξη της

προδοσίας και σε καθεστώς που περιγράφει ζωηρά το Ευαγγέλιο αναφέροντας: «Εγένετο δε και φιλονεικία εν αυτοίς, το τις αυτών δοκεί είναι μείζων» [23].

Ο Ιούδας παρών σε αυτά τα γεγονότα παραμένει αμετανόητος. Φαινομενικά λυπάται μετά την πράξη του, αλλά αντί να μετανοήσει και να ανοίξει αληθινά την καρδιά του στον Χριστό και στους Αδελφούς του –όπως ο Πέτρος μετά την τραγική άρνηση του Διδασκάλου μας [24]- απλά μεταμεληθείς επέστρεψε τα τριάκοντα αργύρια, στηριζόμενος και πάλι όχι στην παρουσία του Διδασκάλου, αλλά στην παρουσία του Εγώ του.

Σήμερα, «Ιούδες» όπως εκείνος ο Αρχέτυπος μαθητής, προδίδουν υπέρ του ιδίου οφέλους τον πλησίον, τον συνάδελφο, τον Αδελφό και άρα τον Διδάσκαλο. Έρχονται στην κατάσταση της μεταμέλειας για «το αίμα του αθώου» που πρόδωσαν, αλλά δεν προχωρούν στην έμπρακτη μετάνοια της αποδοχής του σφάλματος που συνετέλεσαν. Συχνά επιστρέφουν στους «Αρχιερείς», στους «Γραμματείς» και στους «Πρεσβύτερους», θεωρώντας ότι αν ρίξουν στα πόδια τους τα «τριάκοντα αργύρια» της προδοσίας πως θα αποκατασταθούν στα μάτια της Δικαιοσύνης του Θεού.

Η συγχώρεση όμως δεν είναι πράξη μόνο του συγχωρούντος τον προδότη, αλλά κυρίως βίωμα του πράττοντος το λάθος της προδοσίας. Ο πράτων την προδοσία προκαλεί την άφεση της αμαρτίας του λάθους του και ο Θεός «ος πάντας ανθρώπους θέλει σωθήναι και εις επίγνωσιν αληθείας ελθείν» [25] δια του πλησίον και αδικηθέντος προδομένου Αδελφού αποκαλύπτει ότι «τον ερχόμενον προς με ου μη εκβάλω έξω» [26]. Έτσι παράγεται η αληθής μετάνοια σε έδαφος Αλήθειας και καθίσταται η μεταμέλεια ξένο στοιχείο της αληθούς πίστης. Αυτή είναι η διαφορά μεταμέλειας και μετάνοιας [27].

17. Ιω.Κ. Κορναράκη, Ο Ιούδας ως ομαδικός ενοχικός αρχέτυπος, (Βιωματικά διαστάσεις του ενοχικού διαλόγου), Εκδοτικός Οίκος Αδελφών Κυριακίδη, Θεσ/νίκη, 1991, σελ. 7.

18. Χ. Γιανναρά, Το Πρόσωπο και ο Έρωσ, Εκδ. Δόμος, Αθήνα 2004, σελ.34.

19. Ματθ. 26,26.

20. Ματθ. 26,27.

21. Λουκ. 22,21.

22. Λουκ. 22,21.

23. Λουκ. 22,24.

24. Ματθ. 26,58-75.

25. Α' Τιμ. 2,4.

26. Ιω.6,37.

27. Ιω,Καρμίρη, Το Ορθόδοξον Δόγμα της εν Χριστώ Σωτηρίας, Ανάτυπον εκ του «Ορθοδόξου Τύπου», Αθήναι 1983, σελ. 9-12.

[page_end]

Ωστόσο, επειδή ο «ο Θεός αγάπη εστί, και ο μένων εν τη αγάπη εν τω Θεώ μένει και ο Θεός εν αυτώ »[28] ακόμα και αν κάποιος που πρόδωσε τον συνάνθρωπο, όπως πρόδωσαν Εκείνον τον Θεάνθρωπο, είτε με λόγια είτε με έργα, επιδείξει ακόμα και σχετική μεταμέλεια, έστω και τυπικά, δεν δικαιολογείται υστέρηση της αγάπης στο πρόσωπο του και ας είναι προδότης. Ο προδομένος Χριστιανός οφείλει να αγαπά ακόμα και τον προδότη του. Αν ο Χριστιανός δειλιάσει στην αγάπη, γίνεται και ο ίδιος προδότης του Χριστού, εφόσον «ημείς εγνώκαμεν και πεπιστεύκαμεν την αγάπην ην έχει ο Θεός εν ημίν »[29]. Η δειλία στην αγάπη ακόμα και προς τον προδότη παρουσιάζει λανθάνοντα κίνδυνο στον προδομένο, να εμπλακεί σε ένα φαύλο κύκλο μίσους. Αν γίνει αυτό, τότε και ο προδομένος δεν είναι άμοιρος ευθυνών. Αυτός είναι και ο Σταυρός του προδομένου: Να υπερβαίνει την προδοσία υπέρ της μετάνοιας του παραπεσόντος Αδελφού. Γι' αυτό και ο Χριστός απάντησε στον Ιούδα με κάθε ενέργεια αγάπης ακόμα και με το μοίρασμα του ψωμιού Του, δείγμα απόλυτης καλής διάθεσης [30], ακόμα και δίνοντας το Πρόσωπο Του στον ασπασμό της προδοτικής επιβεβαίωσης, από τα χείλη του μέχρι εκείνη την στιγμή Μαθητού [31].

Σε αυτή την λογική, παράγεται η βεβαιότητα και η ελπίδα πως ο Χριστός ακούγοντας την διάθεση του προδομένου και την αγάπη προς τον προδότη -πλην όμως Αδελφό που παραμένει Εικόνα Θεού- θα μεταστρέψει αυτή την μεταμέλεια σε μετάνοια και θα εξαργυρώσει τα τριάκοντα αργύρια υπέρ της αληθούς μετανοίας, επί τιμή αίματος, εφόσον «μη αγαπώμεν λόγω μηδέ τη γλώσση, αλλ' εν έργω και αληθεία »[32].

Με αυτές τις σκέψεις ο Ορθόδοξος Χριστιανός που προδίδεται, το μόνο που μπορεί να λείπει πάντα στον προδότη του, ακόμα και στην απλή μεταμέλεια είναι: «Όσα εξείπες τη εμή ελάχιστη ταπεινότητα, και όσα ουκ έφθασαν ειπείν η κατ άγνοϊαν ή κατά λήθην οιαδήποτε, ο Θεός συγχωρήσοι σοι εν τω νυν αιώνι και εν το μέλλοντι...περί δε των εξαγορευθέντων εγκλημάτων μηδεμίαν φροντίδα έχων, πορεύου εις ειρήνην »[33], και ποτέ μα ποτέ δεν πρέπει να ξεστομίζεται σε όποιον αδικεί δια της όποιας προδοσίας, η αμαρτωλή φράση «συ όψει». Το «συ όψει», οδηγεί τον προδότη από την μεταμέλεια στην αγχόνη και από την ζωή στον θάνατο. Το «συ όψει» είναι στην ουσία η κατάρα που οδηγεί τον προδότη στον διάβολο.

Στον κάθε προδότη της ζωής, ο Χριστιανός απαντά με αγάπη όταν ακούσει το λόγο της προδοσίας «Χαίρε ραββί...» [34], που επιδέχεται πολλών ερμηνειών στον σύγχρονο κόσμο μας. Ως προδομένοι, είτε μπροστά σε ασθενή μεταμέλεια, είτε σε αληθή μετάνοια δικαιωνόμαστε στο Θεό αν δεν ξεχνούμε στιγμή ότι:

«Ο ην απ' αρχής, ο ακηκόαμεν, ο εωράκαμεν τοις οφθαλμοίς ημών, ο εθεασάμεθα και αι χείρες ημών εψηλάφησαν, περί του Λόγου της ζωής· και η ζωή εφανερώθη, και εωράκαμεν και μαρτυρούμεν και απαγγέλλομεν υμίν την ζωήν την αιώνιον, ήτις ην προς τον πατέρα και εφανερώθη ημίν· ο εωράκαμεν και ακηκόαμεν, απαγγέλλομεν υμίν, ίνα και υμείς κοινωνίαν έχητε μεθ' ημών· και η κοινωνία δε η ημετέρα μετά του πατρός και μετά του υιού αυτού Ιησού Χριστού. και ταύτα γράφομεν ημίν, ίνα η χαρά ημών η πεπληρωμένη. Και αύτη έστιν η επαγγελία ην ακηκόαμεν απ' αυτού και αναγγέλλομεν υμίν, ότι ο Θεός φως εστι και σκοτία εν

αυτώ ουκ ἔστιν ουδεμία. εἴαν εἰπωμεν ὅτι κοινωνίαν ἔχομεν μετ' αὐτοῦ καὶ ἐν τῷ σκοτει περιπατῶμεν, ψευδόμεθα καὶ οὐ ποιοῦμεν τὴν ἀλήθειαν· εἴαν δὲ ἐν τῷ φωτί περιπατῶμεν, ὡς αὐτός ἐστιν ἐν τῷ φωτί, κοινωνίαν ἔχομεν μετ' ἀλλήλων, καὶ τὸ αἷμα Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ καθαρίζει ἡμᾶς ἀπὸ πάσης ἁμαρτίας. εἴαν εἰπωμεν ὅτι ἁμαρτίαν οὐκ ἔχομεν, εαυτοὺς πλανῶμεν καὶ ἡ ἀλήθεια οὐκ ἔστιν ἐν ἡμῖν. εἴαν ὁμολογῶμεν τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν, πιστός ἐστι καὶ δίκαιος, ἵνα ἀφή ἡμῖν τὰς ἁμαρτίας καὶ καθάρσῃ ἡμᾶς ἀπὸ πάσης ἀδικίας. εἴαν εἰπωμεν ὅτι οὐχ ἡμαρτήκαμεν, ψεύστην ποιοῦμεν αὐτόν, καὶ ὁ λόγος αὐτοῦ οὐκ ἔστιν ἐν ἡμῖν. »[35].
Αὐτός ὁ Σταυρός οδηγεῖ σε Ἀνάστασι!

28. Αΐω. 1,16.

29. Αΐω. 1,16.

30. Ματθ. 26, 21-23: «καὶ ἐσθιόντων αὐτῶν εἶπεν· Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι εἷς ἐξ ὑμῶν παραδώσει με. καὶ λυπούμενοι σφόδρα ἤρξαντο λέγειν αὐτῷ ἕκαστος αὐτῶν· Μήτι ἐγὼ εἶμι, Κύριε; ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν· Ὁ ἐμβάψας μετ' ἐμοῦ ἐν τῷ τρυβλίῳ τὴν χεῖρα οὗτός με παραδώσει»

31. Ματθ. 26, 48-50: «ὁ δὲ παραδιδούς αὐτόν ἔδωκεν αὐτοῖς σημεῖον λέγων· Ὃν ἂν φιλήσω αὐτός ἐστι· κρατήσατε αὐτόν. καὶ εὐθέως προσελθὼν τῷ Ἰησοῦ εἶπε· Χαῖρε, ῥαββί, καὶ κατεφίλησεν αὐτόν. ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ· Ἐταῖρε, ἐφ' ὃ πάρει;

32. Αΐω. 3,18.

33. Μικρόν Ευχολόγιον, Ακολουθία των Εξομολογουμένων, Αποστολική Διακονία της Εκκλησίας της Ελλάδος, σελ.135-136.

34. Ματθ.26,49.

35. Αΐω. 1,1-10.

<https://bit.ly/3aLHkiU>